

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIVAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'ychiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIVAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIVAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamila Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300

12.00.00 – LAW

<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKHEYN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhrux Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336

13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES

<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES

Khayritdinov Otabek Murotjon ogli

Chirchik State Pedagogical University, Master's 2nd stage student

E-mail: otabekkhayriddinov99@gmail.com

Abstract. This article talks about the importance of teaching cultural anthropology and related sciences in the field of humanities of the higher education team. In addition, the article includes an analysis of foreign anthropologists' opinions on this field.

Key words: cultural anthropology, humanities, integration, pedagogical potential

MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI O'RNI

Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Magistratura 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim timining gumanitar fanlar sohasida madaniy antropologiya va unga turdosh fanlar o'qitishning ahamiyati xususida so'z yuritilgan. Qolaversa, maqolada xorijiy antropologlarning ushbu soha yuzasidan bildirgan fikr mulohazalarining tahlili ham keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: madaniy antropologiya, gumanitar fanlar, integratsiya, pedagogik salohiyat

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N57>

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim duch keladigan asosiy muammolardan biri — bu o'quv jarayonini rejalashtirishda vaqt yetishmasligidir. Bu muammo ayniqsa, gumanitar fanlar bo'yicha kadrlar tayyorlash tizimida yaqqol namoyon bo'ladi. Biroq, biz bir qator turdosh gumanitar fanlarni bitta umumiy fanga birlashtirib, bu qarama-qarshiliklarning salbiy ta'sirini minimallashtirishga erishishimiz mumkin. Bu ta'sir tufayli ularning pedagogik va ilmiy salohiyatini oshirishiga sabab bo'ladi.

Gumanitar ta'limda fanlar integratori sifatida madaniy antropologiya yetakchi o'rinni egallaydi. Madaniy antropologiyaning oliy ta'lim muassasasida gumanitar ta'limning integratori sifatidagi pedagogik salohiyati ikki guruh – ichki va uslubiy omillar bilan belgilanadi. Biz ichki deb belgilagan omillarning birinchi guruhi madaniy antropologiyaning o'zi rivojlanishining ichki mantig'iga asoslanadi. Madaniy-antropologik bilimlarning yoki madaniy antropologiya tarixining shakllanishi inson jamiyatlarining yoki sivilizatsiyalarini taqqoslash yoki inson kim ekanligini tushunishga intilishdan boshlangan. Bu erda ikkita lingvistik tushunchalarning o'ziga xosligini ta'kidlash kerak — homo (lotin tilida) va anthropos (yunon

tilida), ularning har biri — “inson” degan ma’noni anglatadi. Shunga ko’ra, antropologiya, etimologik qarindoshlik faktiga ko’ra, gumanitar bilimlarning, boshqacha qilib aytganda, “inson haqidagi bilim” ning integratori sifatida harakat qilish huquqiga ega. [1; 3-13b]

Adabiyotlar tahlili. Mavzuni yoritish davomida bir qancha adabiyotlar, jumladan, mavzuga doir Buyuk Britaniyada o’tkazilgan konferensiya materiallaridan, antropolog olimlarning asarlaridan hamda bir qancha ilmiy maqolalardan unumli foydalanildi.

Xususan, 1973 – yilda Londonning Berdford kollejida antropologiya fanining ahamiyati, uni nafaqat Oliy ta’lim tizimi, balki maktab ta’lim tizimiga joriy qilishning afzalliklari, shuningdek ushbu jarayonda to’qnash kelinishi mumkin bo’lgan qiyinchiliklar muhokama qilingan.[2]

Shuningdek ushbu maqolani tayyorlash jarayonida Alan Bernardning 2000 – yilda “History and theory of anthropology” kitobidan ham foydalanilgan. Ushbu kitob hozirgi zamon antropologiya fani qay yo’sinda rivojlanganligi, undagi madaniyat yaratilishi bilan bog’liq bo’lgan nazariyalarning fandagi ahamiyati nechog’lik yuksak ekanligi yoritib berilgan.

Ilmiy izlanish jarayonida Tim Ignold, Rebeka Ramdehol, Wolf, Stretvayt kabi olimlarning ilmiy maqola hamda kitoblaridan foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani tayyorlashda obyektivlik, nazariy ko’rsatmalar ilmiyligi tamoyillari va qiyosiy tahlil metodlari asos qilib olindi.

Muhokama. Yuqorida ta’kidlaganimizdek, antropologiya fanini o’qitilishi bo’yicha ilmiy konferensiyalardan biri “Ta’lim tizimida antropologiya fanini o’qitishning ahamiyati” xususida Buyuk Britaniyada 1973 yilda bo’lib otadi. Ushbu konferensiyada antropologiyani ta’lim tizimida joriy qilish xususida ko’plab muammolar ko’rib chiqilib ularni hal qilish bo’yicha bir qancha ijobiy xulosalarga kelingan.

Konferensiya doirasida tashkil qilingan ishchi guruh o’tkazilgan bir qancha bahs munozaralardan so’ng madaniy antropologiyaning ta’lim tizimida o’qitilishining quyidagi sabablarini keltirib o’tishgan:

1. u o’ziga xos subyekt sifatida mavjud bo’lgani uchun hamda bir qancha fanlarni o’zaro integratsiyalovchi fan hisoblanganligi uchun
2. boshqa jamiyatlarni tushunishni rivojlantirish va etnosentrizmni kamaytirish;
3. irqiy munosabatlarni yaxshilash va stereotiplar va noto’g’ri qarashlarni kamaytirish;
4. shaxslarga o’z jamiyatlarida bilimlir oq va faolroq rol o’ynashga imkon berish.[1; 13b]

Yuqorida ta’kidlanganidek ushbu konferensiya doirasida muhokama qilingan mavzulardan biri maktab ta’limi tizimidan boshlab antropologiyani o’qitish masalasi hisoblangan. Bu borada maktab ta’limida fanni o’qitish boyicha o’tkazilgan bir qancha tajribalar ham muhokama qilingan. Bir a’zoning ta’kidlashicha, Krouli shahridagi Tomas Bennet umumta’lim maktabida barcha birinchi kurs o’quvchilari ijtimoiy antropologiyani ichki iqtisodiyotning ba’zi jihatlarini (masalan, dunyoning turli burchaklaridan oziq-ovqat tayyorlash va pishirish) bilan bog’laydigan integratsiyalashgan kursdan o’tishgan. Bu esa o’quvchilarda fanga va o’rganilayotgan mavzuga nisbatan qiziqish uyg’ota olgan. [2]

Madaniy antropologlar ko’pincha murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun boshqa fanlar olimlari bilan hamkorlik qiladilar. Misol uchun, fanlararo loyihalar globallashtirishning mahalliy madaniyatlarga ta’sirini o’rganishi, antropologik tushunchalarni

iqtisodiy, ekologik va siyosiy istiqbollar bilan birlashtirib, keng qamrovli tahlilni taqdim etishi mumkin. Quyida ulardan bir qanchasini ko'rib chiqamiz.

Sotsiologiya: Madaniy antropologiya va sotsiologiya insoniyat jamiyatlarini o'rganishda umumiyliklarga ega. Sotsiologiya ko'pincha kattaroq ijtimoiy tuzilmalarga e'tibor qaratadi, madaniy antropologiya madaniyatning murakkab nyanslarini o'rganadi, urf-odatlar, marosimlar va muayyan jamoalardagi ramziy ma'nolarni o'rganadi. Ushbu ikki fan o'rtasidagi hamkorlik makro darajadagi ijtimoiy tuzilmalar va mikro darajadagi madaniy dinamikani har tomonlama tushunishni ta'minlaydi.

Tarix: Madaniy antropologiya va tarix fanlari madaniy evolyutsiya va tarixiy jarayonlarni o'rganishda hosil bo'ladigan xulosa hamda yaxlit tushunchalarni shakllantirishda muhim vositalar hisoblanadi. Antropologlar tarixiy voqealarga yanada nozikroq nuqtai nazarni taklif qilib, o'tmishdagi jamiyatlarning tajribalari haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadilar. Ikkala soha ham insoniyat tarixini tushunishga qaratilgan. Tarix yozma yozuvlar, arxeologik topilmalar va boshqa dalillar orqali o'tmishni o'rganadi. Antropologiya, etnografiya (birinchi navbatda o'rganish) va etnotarix (og'zaki tarix va madaniy amaliyot) yordamida esa tarixiy voqealar va odamlarning hayoti hamda turmush tarzidagi muhim jihatlarini tahlil orqali o'tgan davr haqida keng ma'lumotlarni umumlashtirish imkoni beradi

Shuningdek, Tarix ko'pincha siyosiy va iqtisodiy kuchlarga e'tibor qaratadi. Antropologiya ijtimoiy tuzilma qatlamlarini, qarindoshlik tizimlarini, diniy e'tiqodlarni va badiiy ifodalarni qo'shib, o'tmishdagi jamiyatlarning yanada boy tasvirini yaratadi. Masalan, ma'lum etnik jamoalarda o'tkazilgan etnografik tadqiqotlar bilan bir qatorda tarixiy hujjatlarni o'rganish yozma yozuvlarda to'liq aks ettirilmagan kuch dinamikasi va madaniy to'qnashuvlarni ochib beradi.

Tarixchilar va antropologlar inqiloblar yoki tabiiy ofatlar kabi tarixiy voqealar vaqt o'tishi bilan ijtimoiy tuzilmalarga, oilaviy dinamikaga va madaniy amaliyotlarga qanday ta'sir qilishini tushunish uchun hamkorlik qilishlari mumkin.

Geografiya: madaniy antropologiya va geografiya bir biri bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi. Antropologlar tomonidan boshqa jamiyatlarni batafsil o'rganish insonning o'sha yerga ta'sirini tushunishga intilayotgan geograflar uchun katta ahamiyatga ega bo'ldi. Geografiya va antropologiya fanlari o'rtasidagi aloqalar hamda ma'lumotlar almashinuvi yangi antropogeografiya yo'nalishi paydo bo'lishiga olib kelgan. Inson geografiyasining asoschisi Fridrix Ratsel bu sohadagi eng dastlabki yirik asariga ham 1882 yilda "Antropogeografiya" nomini bergan. Bu sohadagi ingliz olimi X. J. Flyur esa antropologiya, geografiya va tarixni deyarli ajralmas uchlik sifatida ko'rgan. [1; 12b].

Psixologiya: Madaniy antropologiya va psixologiya inson xatti-harakati, idroki va hissiyotlarini o'rganishda birlashadi. Psixologiya individual darajadagi tahlilga e'tibor qaratadi, madaniy antropologiya kognitiv jarayonlar va hissiy ifodalarni shakllantirishga madaniy kontekstlarning ta'sirini ko'rib chiqadi. Ushbu fanlararo yondashuv individual psixologiya va madaniy ta'sirlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tan olish orqali inson xatti-harakatlarini yaxlit tushunishni ta'minlaydi.

Tilshunoslik: Tilni o'rganish madaniy antropologiya asosiy jihatidir. Tilshunoslik va madaniy antropologiya til, madaniyat va o'ziga xoslik o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochish uchun hamkorlik qiladi. Til tuzilmalari, nutq va muloqot shakllarini tahlil qilish madaniy

nyuanslar va tilning ijtimoiy voqelikni aks ettirish va shakllantirish usullarini tushunishimizni oshiradi.

Madaniy antropologiya gumanitar fanlar sohasida faqatgina nazariy bilimlarni umumlashtiruvchi integrator bo'libgina qolmay, ushbu bu fan dala tadqiqoti kabi amaliy jarayonni ham ta'lim tizimiga integratsiyalovchi vosita hisoblanadi. Antropologiya o'qitish shakllaridan yana biri bu o'quv jarayonida dala tadqiqotlaridan foydalanishdir. Antropologik tadqiqotlarning asosi bo'lgan dala ishi ko'pincha aspirantura dasturlariga kiritilgan. Bu tadqiqotchi talabalarga kuzatish, suhbatlar va jamiyat hayotida ishtirok etish orqali bevosita ma'lumotlarni to'plash imkonini beruvchi ma'lum bir madaniy muhitga intensiv singib ketishni o'z ichiga oladi. Bu bebaho real dunyo tajribasi va madaniy murakkabliklarni chuqurroq tushunish imkonini beradi. So'nggi yillarda qizg'in bahs-munozaralarga sabab bo'lib kelayotgan o'quv mavzularidan biri bu bakalavrlarni bakalavriat o'quv dasturining bir qismi sifatida dala ishlarini bajarishga undash kerak yoki yoqligidir. Shuningdek, barcha oliygohlar ham dala tadqiqot loyihalari uchun imkoniyat yarata olmaydi. Chunki dala tadqiqotlarini tashkillashtirilishi moliyaviy jihatga bog'liq.

Bu o'rinda dala tadqiqotlarining talabalar ilmiy faoliyati muhimligini ta'kidlab o'tish joiz. Madaniy antropologiya ta'limining o'ziga xos xususiyatlaridan biri ham bu dala ishlariga urg'u berishdir, bu jamoa yoki madaniy guruh bilan immersiv, bevosita ishtirok etishni o'z ichiga olgan uslubiy yondashuv. Talabalarining dala ishlarida ishtiroki o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lib, akademik va shaxsiy rivojlanishga hissa qo'shadigan ko'plab qulayliklarni yaratadi. Misol uchun dala ishi talabalarga nazariy tushunchalarni real sharoitlarda qo'llash uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi. Etnografik tadqiqotlarda faol ishtirok etib, talabalar ishtirokchilarni kuzatish, suhbatlashish va ma'lumotlar to'plash kabi amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Ushbu ko'nikmalar nafaqat akademik tadqiqotlarda, balki turli kasbiy kontekstlarda, jumladan, ijtimoiy ish, jamiyatni rivojlantirish va himoya qilishda ham bebahodir. Dala ishi talabalarni kuzatishlari va tajribalari haqida tanqidiy fikrlashga undaydi. Madaniy hodisalarni kontekstda tahlil qilish talabalardan ma'lumotni sintez qilishni, nazariya va amaliyot o'rtasidagi aloqalarni o'rnatishni talab qiladi. Ushbu analitik ko'nikmalar turli kasblarda o'tkazilishi mumkin va qimmatlidir.

Tahlil va natijalar. Shunday qilib, gumanitar fanlarning asosiy tamoyillari — inson mavjudligi tajribasini talqin qilish — madaniy antropologiya muhitida ishlab chiqilgan tushuncha va nazariyalar bilan mos keladi. Shuningdek ushbu fan turli fanlardan bilimlarni sintez qilish orqali insoniyat jamiyatlarini yaxlit tushunishni rivojlantirish orqali gumanitar fanlar ichida integrator bo'lib xizmat qiladi.

Madaniy antropologiya ta'lim tizimidagi integrator sifatidagi hamda nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtiruvchi sifatidagi ahamiyatiga alohida e'tibor berilib, Buyuk Britaniya va boshqa qator mamlakatlarda ushbu fanni ta'lim tizimiga integratsiyasi xususida bir qator xalqaro konferensiyalar tashkil etilgan va Oxford, Kembrij va LSE(London iqtisodiyot universiteti) kabi oliygohlar professor o'qituvchilari tomonidan soha doirasida ko'plab izlanishlar amalga oshirilgan.

Xususan, Mascarenhas-Keyes va Wright antropologiyani o'rganish va o'qitish, o'qitish usullari, talabalar profili, xodimlarning rivojlanishi va istiqbol yo'llari bilan bog'liq institutsional ta'minotni o'rganib chiqishgan. Ular, umuman olganda, darsliklar va seminarlar bilan birgalikda ma'ruzalarning "klassik" modeli hali ham ustunlik qilishini aniqladilar.

Cheklovlariga qaramay, ma'ruzalar talabalarni tegishli tushunchalar va adabiyotlar bilan tanishtirishning eng yaxshi usuli sifatida qoraladi [3].

Maskaren-xes-Keycs va Rayt (1995) o'zlarining Buyuk Britaniyada ijtimoiy antropologiyani o'qitish va o'rganish asarida zamonaviy antropologiya bakalavriat o'quv dasturlarini evristik jihatdan ikki turga bo'lish mumkinligini taklif qiladilar — substantivistik va fikr yuritish. Birida asosiy maqsad etnografik material va antropologik nazariyaning mazmunli to'plamini o'zlashtirish bo'lsa, ikkinchisida ko'proq e'tibor "antropologik tasavvur"ni egallashga qaratilgan. Ularning ta'kidlashicha, ikkalasi ham "katta beshlik" klassik mavzular — qarindoshlik, din, iqtisodiy antropologiya, siyosiy antropologiya va ijtimoiy nazariyaga bo'lgan an'anaviy e'tibordan bir qadam yiroqda. Ularning barchasi, shuningdek, antropologiyani "etnografiya" ga bo'lgan yondashuvining "o'ziga xosligini" ta'kidlaydi. Bu esa fanning idrok etilgan intellektual o'ziga xosligini saqlab qolishning kalitidir.

Xulosa. Bundan ko'rinadiki, Madaniy antropologik materiallarni maktablarga kiritish o'quvchilar uchun ko'plab afzalliklarni beradi bir qator fanlardan olingan ma'lumotlarni umimlashtirish orqali ularning integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Madaniy antropologiya gumanitar fanlar tizimida muhim integrator bo'lib xizmat qiladi, talabalar o'rtasida fanlararo muloqot, tanqidiy fikrlash va madaniy kompetentsiyani rivojlantiradi. Madaniyatlararo tushunish va refleksivlikka urg'u berish orqali madaniy antropologiya talabalarni globallashtirgan dunyoning murakkabliklarida o'zaro hurmat bilan harakat qilishga tayyorlaydi. Oliy ta'lim rivojlanishda davom etar ekan, madaniy antropologiya turli nuqtai nazarlarga ega bo'lgan va jamiyatga ijobiy hissa qo'shishga qodir bo'lgan bilimli va madaniy jihatdan barkamol fuqarolarni shakllantirishda ajralmas bo'lib qolmoqda.

Адабиётлар/Литература/References:

1. The Social Science Teacher 1973 VOLUME 3 NUMBER 1 Editor CHARLES TOWNLEY
2. Porofov Roman Yurevich, CULTURAL ANTHROPOLOGY AS INTEGRATOR OF HUMANITARIAN EDUCATION IN HIGHER SCHOOL ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РОССИИ. 2016. № 1
3. Mascarenhas-Keyes, S. and S. Wright (1995), Report on Teaching and Learning Social Anthropology in the United Kingdom. Social Anthropology Teaching and Learning Network: University of Sussex
4. Bernard History and theory of anthropology Cambridge university press 2000
5. Ingold, T. *Making: Anthropology, Archaeology, Art and Architecture*. Routledge, London, UK.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/3(4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).